

Cròniques de la Terra Baixa

Del retorn de Josep Maria Capdevila

«El meu retorn de l'exili... És que fou un exili? Havia sabut fer-me, benauradament, del nou país una nova pàtria. Havia mirat de servir-hi per a alguna cosa honestament. I sense cap mena de ficció. Hi era un estranger amic, que els volia amicalment servir. I em fou amicalment agraït».

Així comença, textualment, el llibre de Josep Maria Capdevila «Del retorn a casa». Així, amb una naturalitat que quasi espanta, un home que ha passat més de vint anys a l'exili, ens parla del seu retorn. Sense rastre d'amargura. Amb una tranquil·la acceptació. En parla com de passada, com aquell que vol que no sigui dit. Amb la discreció dels que no volen molestar i passen de puntetes amb un dit als llavis, demanant que ningú no s'aixequi:

—Si us plau, no us mogueu. No feu soroll amb les cadires...

Confesso que havia esperat, en la lectura del seu primer llibre de postguerra, trobar-hi una gran quantitat de literatura personal: evocacions d'exili, memòries, drames de refugiats. Res de tot això. Amb ben poques paraules, Capdevila despatxa la qüestió i amb prou feines un sol capítol serveix per a explicar la sortida del país i la seva anada a Amèrica. Després, s'espolsa les mans, agafa l'eina de treball i comença la construcció del que realment és el llibre: estudis literaris, reflexions, notes de lectura, esbossos biogràfics... El seu estil és precís, directe, amb la concisió del que té coses per a dir i les vol dir sense escarafalls ni giragonses. Hom s'adona de seguida de la seva capacitat d'anàlisi, de la seva vàlua com a crític, com a home que sap seguir, amb un peu a cada banda de l'exili, les batzegades del món.

Però, malgrat que alguns judicis i referències a l'obra eren totalment inevitables, jo no tracto, ni molt menys de fer la crítica del seu llibre. El que jo volia era, simplement, explicar les sensacions que la seva lectura m'ha suggerit.

En primer lloc, una idea del personatge. Ell és, per a molta gent jove, un desconegut. Un home que va desaparèixer del panorama literari del país ja fa més de trenta anys i que, ara, porta una vida de treball callat, en l'habitació neta, polida, plena de llibres i de papers, d'una clínica de Banyoles. Fou, és encara, un gran periodista, un crític notable, un escriptor conegut en aquella Barcelona d'abans de la guerra que vivia il·lusionada la construcció d'un país. Només cal agafar la «Història de la Premsa Catalana», de Torrent i Tasis. Mireu l'índex: Josep Maria Capdevila, pàgines 474, 506, 577, 642, etc., etc. Fou, durant els nou anys que va durar la publicació, director d'«El Matí», el gran diari catòlic de Barcelona. Va representar a Espanya dins el comitè internacional de premsa catòlica. Autor de nou llibres: Poetes i Crítics. Amics i Terra Amiga, Estudis i Lectures, Eugeni d'Ors, Etapa Barcelonina, etc.... Havia ar-

ribat a ésser un col·laborador important en d'altres publicacions. En fi, podríem dir, que ha estat una figura notable dins el periodisme i les lletres catalanes. Tot un personatge.

Ara, quan parlo amb ell, l'escolto amb respecte, un pèl encogit. L'imagino discutint o parlant amb Josep Pla, amb Eugeni d'Ors, amb Junoy, el canonge Cardó... Penso que la seva conversa és amable, erudita sense pedanteria, d'una amenitat farcida d'anècdotes i sobretot, carregada de senzillesa i humanitat. Miro el cabell blanc, la bata, els seus ulls vius, el vaivé de les mans. I penso en el bé que hauria pogut fer al nostre país. Aquesta vintena d'anys que ha dedicat a Colòmbia: «Havia mirat de servir-hi per alguna cosa honestament...» Són anys que s'han escolat, que s'han perdut d'una forma total per a nosaltres. Són anys irrecuperables, engolits dintre el torb funest de la funesta guerra.

Penso, també, que ens feia falta la seva erudició de crític i de periodista compromès. Les generacions de després de la guerra, que hem crescut agrestament, en un autodidactisme eixut, entre dubtes esterilitzants i gosadies de poca solta hem estat mancades del mestratge de gent com ell. Homes fets amb treball i per al treball, de visió cosmopolita però arrelada a la terra, acostumats a la polèmica i la concòrdia, a l'esforç de cada dia, a la lluita per fer país. Realment ell, i homes com ell, haurien d'inclinar-nos a una certa forma d'humilitat, a la sensació d'insignificància. No sé si molts dels que opinen amb tanta desimboltura sobre tot allò que és humà i diví, que tenen teories i explicacions per a triar i remenar, poden resistir una confrontació seriosa amb aquesta gent que, per tantes circumstàncies, han quedat en un pla que no els hi és propi. Per a mi, Capdevila, representa, com altres de la seva generació, la profunditat enfront de la superficialitat de molts galls d'indi d'última hora. Representa, també, la mesura contra la desproporció, la humilitat oposada al «divisme», l'esperit de servei per damunt els deliris de grandesa pròpia.

Realment, el trauma humà i cultural de la guerra, que ens ha privat durant tants anys del seny i la guia d'homes com ell, ha estat i serà d'una forma irremeiable això mateix: un gran trauma espiritual. En escoltar-lo, en llegir-lo, no puc evitar de pensar en la candorosa alegria amb què molts presumeixen de destruir el que, en realitat, no tenim. I em vénen a la memòria aquells versos de Carner:

Sempre fou, en alt afany,
lloc difícil una pàtria.

Josep Maria Capdevila, aquestes línies volen ésser una cordial benvinguda al vostre «retorn a casa». Us queden anys. Us queda empenta. Us queda, davant dels vostres ulls d'exiliat sense enyorances, aquesta terra indecisa i perenne, aquest país que «mai no hem fet». Aquest país que amb pena i amb joia, amb el treball i l'esperança, volem dir que ja anem fent.

JAUME FARRIOL